

AVRUPA TOPLULUGU TEK PAZARI VE ŞİRKETLERİN VERGİLENDİRİLMESİ

*Yrd.Doç.Dr. Nurettin Bilici
H.Ü. İİBF Maliye Bölümü*

GİRİŞ

1. AT Komisyon'unun hazırladığı Beyaz Kitap Tek Pazarın 1992 sonuna kadar gerçekleşmesi için alınması gerekli önlemleri içerir. Vergilerle ilgili önlemler daha çok dolaylı vergiler alanındadır. Bu çerçevede KDV ve özel tüketim vergilerinin uyumlaştırılması önemli bir yer tutar.

Acaba sağlıklı Tek Pazarı oluşturmak için dolaysız vergileri özellikle kurumlar vergisini de uyumlaştırmak gerekmez mi? Bu konuda şimdiye kadar Komisyon'un 1990 yılı Nisan ayında belirlediği bazı önlemler alınmıştır. Ancak kurumlar vergisi sistemleri, matrahı, oranı gibi temel konular hala ortada beklemektedir.

Bu çalışmanın amacı öncelikle 1992 sonrasına kadar alınmış veya alınması gerekli tedbirleri incelemeyi arkasında da 1992 sonrasında yapılması gerekenleri irdelemektir. 1992 sonrası irdelenirken Topluluk tarafından gerçekleştirilecek bir kurumlar vergisi uyumlaştırmasına gerek olup olmadığı sorusuna da cevap aranacaktır.

1) 1990-1992 sonu arasında alınması gerekli tedbirler

2. Bu dönemde Tek Pazarın tesisi için gerekli acil tedbirler alınmalıdır. En önemli sorun farklı üye ülkelerde iş yaparak gelir elde eden ve çifte vergiye maruz kalan şirketlerin durumudur. 1990 Aralık ayında çıkarılan üç ayrı direktif bu sorunu çözümlenmeyi amaçlar:

- 1) Farklı üye ülkelerde bulunan ana şirket-yavru şirketin vergilendirilmesi ile ilgili direktif (1). Sorun yavru şirketin bulunduğu ülkede kar payı üzerinden yapılan kaynakta tevkifata son verilerek çözümlenmiştir. Böylece kar payının vergilendirilmesi ile ilgili yetki ana şirketin bulunduğu ülkeye verilmiştir.
- 2) Şirketlerin birleşmesi, bölünmesi, katılması veya hisse senedi değişimi gibi durumlarda ortaya çıkan çifte vergilemeyi önleyen "füzyon" direktifi (1). Çözüm olarak bu vesilelerle ortaya çıkacak değer artışlarından vergi alınmaması benimsenmiştir.

-----
(1) Bu direktifle ilgili Komisyon teklifi 15 Ocak 1969 tarihinde yapıldığına göre teklif edilişinden ancak 21 yıl sonra kabul edilebilmiştir.

3) Hakemlik komisyonunu kuran direktif (2). Bu Komisyon üye ülkeler vergi idareleri temsilcileri ile bağımsız bilirkişilerden oluşmaktadır. Görevi Topluluk şirketlerinin çıkarılan direktiflere rağmen çifte vergiye maruz kalması durumunda bu çifte vergilemenin önlenmesi için gerekli önlemlerin alınması konusunda önerilerde bulunmaktadır.

3. Ayrıca yine aynı çerçevede yer alan iki tane direktif teklifi daha vardır. Bu tekliflerin Portekiz dönem başkanlığı sonuna kadar direktif haline gelmesi beklenmektedir.

a) Birincisi farklı üye ülkelerde bulunan ana şirket-yavru şirket arasında yapılan faiz ve rödövan ödemelerinde uygulanan tevkifatların kaldırılması ile ilgili direktif teklifi (3).

b) İkincisi ise şirketlerin farklı üye ülkelerde bulunan işyerleri veya yavru şirketlerinin zararlarını indirmelerine imkan tanıyan direktif teklifi.

2) Ruding Raporu ve 1992 Sonrasında Alınması Gerekli Tedbirler

4. 1992 sonrasında temel endişe işletmelerin vergi alanlarının (environement fiscal) genişletilmesi böylelikle büyük pazarın ekonomik potansiyelinden istifade etmelerinin sağlanmasıdır. Bu amaca ulaşmak için kurumlar vergisinin uyumlaştırılmasının hızlandırılması gerekli midir, değil midir sorusu tartışılmıştır. Topluluk içinde bazı çevreler özel bir uyumlaştırma faaliyetine gerek olmadığını, üye ülkeler arasında görülen farklılıkların rekabet ortamı içerisinde kendiliğinden ortadan kalkacağını ileri sürmüştür.

5. Topluluğun vergilendirmeden sorumlu Komiseri Bayan SCRIVENER bu konuyu araştırmak üzere başkanlığını eski Hollanda Maliye Bakanı Bay Onno RUDING'in yaptığı bir komiteyi görevlendirmişti (4). 1990 Yılında görevlendirilen Komite çalışmalarını tamamlamış ve geçtiğimiz 18 Mart'ta raporunu Bayan SCRIVENER'e teslim etmiştir (5).

-----
(2) Teklif : 1977 yılı Aralık ayı.

(3) Teklif : 8 Şubat 1989.

(4) Komitenin üyeleri arasında işletme yöneticileri, economiciler, vergiciler ve üniversite hocaları bulunmaktadır.

(5) Rapor hakkında bkz. "fiscalite des entreprises apres 1992", News from DG XV (Nisan 1992, no: 2/92), AT Komisyonu, Brüksel.

a) Ruding Komitesi yaptığı çalışmada üç temel problemi incelemiştir

aa) üye ülkeler kurumlar vergisinde görülen farklılıklar Topluluk şirketlerinin rekabeti ve yatırım kararları açısından önemli dengesizliklere yol açıyor mu?

bb) Bu dengesizlikler başka bir şey yapmadan serbest pazarın doğal işleyişi içinde ve üye ülkeler arasındaki vergisel rekabetle ortadan kalkabilir mi?

Yoksa Topluluk seviyesinde bir çalışmanın yapılması gerekli midir?

cc) Dengesizliklerin ortadan kaldırılması veya hafifletilmesi Topluluk seviyesinde yapılacak çalışma ile mümkün olacaksa hangi önlemlerin alınması zorunluluğu vardır?

6. Komite ortaya koyduğu sorulara yanıt ararken öncelikle üye ülkelerde uygulanan kurumlar vergisi oranı, matrahi ve sistemleri konusunda mevcut farklılıkların envanterini yapmıştır. Ayırım gözetici olduğu düşünülen dengesizliklere dikkat çekmiştir. Buna ilaveten kar payı, faiz, rödövens gibi gelirlerin bir üye ülkeden diğerine ödenmesi halinde görülen vergileme farklılıklarını incelemiştir.

7. Bu sonuçlar alındıktan sonra üye ülkeler şirketleri nezdinde geniş ölçekli anketler yapılmıştır. Bu anketlerde diğer sorular yanında sermayenin değerlendirilmesinde ve yatırımların yerinin seçilmesinde vergi etmeninin rolü sorulmuştur. Verilen cevaplar üye ülkeler arasındaki vergileme farklılıklarının bu konularda etkili olabileceğini ortaya koymuştur. Ayrıca bu durumların Toplulukta kaynakların etkili dağılımına zarar vererek rekabet uyumsuzluklarına sebep olabileceği de tesbit edilmiştir.

b) Ruding Komitesinin tavsiyeleri

8. Komite üye ülkelerin birbirinden bağımsız hareketlerle iç pazarın işleyişine gölge düşüren uyumsuzlukları ortadan kaldırabileceklerini çok az olası görmektedir. Öyleyse Topluluk seviyesinde davranmak gerekliliği vardır.

Komite üye ülkelerin vergiyle ilgili egemenlik hakları konusunda ne kadar titiz olduklarının bilincinde olarak bu konuda minimum yapılması gerekenleri ortaya koymuştur. Bunlar Tek Pazarın tesisinin hızlandırılmasını sağlayacak önlemlerdir. Üç aşamada uygulamaya konulmalıdırlar. Bazı önlemler acildir hemen yürürlüğe girmeleri gereklidir. Diğerleri ise ekonomik ve parasal birliğin gerçekleştirilmesine paralel olarak ikinci ve üçüncü aşamalarda yürürlüğe koyulabilirler.

9. Komitenin ilk planda alınmasını gerekli gördüğü önlemlere aşağıdaki örnekleri verebiliriz.

- Üye ülkelerin yüzen yatırımları kendilerine çekmek için kullandıkları teşvik edici vergi hükümleri kaldırılmalıdır;

- Vergi mevzuatlarındaki sınırlar ötesi ortaklıkları ve yatırımları caydıran hükümler ayıklanıp kaldırılmalıdır;

- Milli işletmeleri diğer üye ülke işletmeleri karşısında kayıran vergi hükümleri kaldırılmalıdır. Örneğin kaynağı ülke içinde olan kar paylarını kaynağı ülke dışında olan kar paylarına nazaran daha düşük vergileyen hükümler değiştirilmelidir.

- Oranı % 30 olan ve matrahla ilgili ortak temel kurallarının belirlendiği bir şirketler vergisi kabul edilmelidir.

SONUÇ

10. Kurumlar vergisi ile ilgili 1992 sonrası uyumlaştırma programı belirlenirken Ruding Raporunda ortaya çıkarılan sonuçlardan yararlanılmamıştır.

Bilhassa İngiliz maliyeciler tarafından ileri sürülen kurumlar vergisi alanında özel bir uyumlaştırmaya gerek olmadığı uyumlaştırmanın serbest rekabet ortamı içinde kendiliğinden gerçekleşeceği fantazisine itibar edilmemelidir.

Gerçek uyumlaştırmanın yolu yalnızca (dolaylı vergiler alanında olduğu gibi) Topluluk Komisyon'unun hazırlayacağı ve Konsey'in kabul edeceği direktiflerden geçmektedir.